

DEL MATERIAL AMB QUÈ S'EMPLENA UN CRÀTER

Ricard Martínez

C/ Torres, 11. 14 de febrer, 1937. (ANC-Comissariat de Propaganda. Autor desconegut)

DEL MATERIAL AMB QUÈ ES FABRICA UN CRÀTER

Les bombes llançades sobre Barcelona a finals dels anys 30 van deixar uns forats terribles, a les cases i els seus habitants. Tot està registrat en documents de l'època i recollit pels historiadors. També van deixar -i això no està inventariat- por i dolor entre els supervivents, que es convertien així, en les veritables víctimes dels bombardeigs. Donen fe dels atacs una gran quantitat d'instantànies. Constitueixen un cos documental que registra els danys causats, però a l'hora, tenen la força colpidora de la imatge. A través d'aquestes fotos descobrim com la ciutat i els seus habitants hem anat emplenant aquests buits durant tots aquests anys. Això serveix per a reflexionar sobre la fortuna, gens atzarosa, dels mecanismes del record i de la seva ombra, l'oblit. Especialment quan es tracta d'uns fets tan impregnats de connotacions polítiques i, com he dit, de dolor.

El mètode de treball és ben simple. Primer, cal buscar en els arxius de la ciutat imatges d'aquells bombardejors. N'hi ha una infinitat. Cal organitzar-les, localitzar el lloc des d'on es van

fer algunes d'elles. i, a continuació, tornar a aquests indrets per prendre una nova fotografia.

Quan es comparen les imatges trobades als arxius i les captades en l'actualitat, es pot apreciar com s'han reconstruït els edificis arruïnats. Però podem veure també l'heterogeni aparell utilitzat per a emplenar els tremends forats: materials de construcció, elements de mobiliari i decoració, així com els propis habitants -la seva carn, la seva roba i els seus gestos-. Tot això ha servit per a ocultar uns inaccessibles cràters que aquestes bombes, en explotar, deixaven al mateix temps en la memòria.

Cinc d'Oros. Març, 1938. (AHCB-AF. Comissariat de Propaganda. Autor desconegut)

DEL LLOC ON S'OCULTEN ELS CRÀTERS (I) ELS ARXIUS

Aquest no és un treball d'Història, sinó de Fotografia, on la investigació és un instrument més per a generar la meditació descrita. Si ens aturem en la història d'aquestes imatges, veurem com s'integra la recerca en aquesta reflexió.

Les fotografies i la seva ciutat, havien començat una vida per separat al mateix moment en que havien sigut fetes. Els edificis van ser reconstruïts i tornats a habitar. La gran majoria, tenen encara avui la mateixa funció que abans dels atac, ser l'escenari de les vivències dels seus ocupants. Les fotografies han dut una vida ben diferent. Primer van ser àmpliament difoses, per donar a conèixer els desastres que retrataven. Després de l'ocupació de l'Estat per l'Exèrcit

insurrecte, aquestes fotos o bé són amagades i oblidades, o són definitivament destruïdes.

Poc més de trenta anys més tard, a partir de la Transició, les fotografies -convertides ara en documents- van passant dels llocs on s'havien pogut conservar cap als arxius públics on poden ser consultades. És un flux que encara continua. Com el retorn de la documentació dipositada a Salamanca, o casos més discrets, però més freqüents, de petits fons procedents d'arxius particulars. Poques vegades els documents tornen a veure aparatósament la llum després de romandre anys desapareguts, com la recentment publicada aventura de les maletes de Robert Capa o de la capsa de galetes d'Agustí Centelles. Gairebé sempre, d'aquestes imatges han estat a disposició dels ciutadans, als arxius, durant els últims 30 anys. Malgrat tot, no han estat gaire difoses. Tant sols ens són especialment familiars algunes de les fotografies del dur atac de març de 1938, conegut popularment com "La bomba del Coliseum", de tal forma que sembla com si aquesta fos l'única bomba que es va llançar sobre la ciutat, no sols durant aquells dies, si no durant quasi dos anys.

Hi ha gairebé 600 imatges localitzades als a prop de 30 arxius consultats. La immensa majoria són a Barcelona. Les fotografies no només porten al nostre l'abast molt de temps, sinó que estan a la mateixa ciutat que retraten.

Gran Via des de la Ronda Universitat. Març, 1938. (ANC. Fons Brangulí)

DEL LLOC ON S'OCULTEN ELS CRÀTERS (II) ELS CARRERS

La recerca del que queda d'aquells atacs continua als escenaris actuals. Ha estat, encara ho és, un llarg procés que necessita de moltíssima informació addicional i de la simple intuïció. L'objectiu de tot això és fer una fotografia del mateix lloc. Per a això utilitzo una càmera panoràmica. De manera que a la fotografia històrica, disparada a pols i sovint inclinada, es juxtaposa la imatge panoràmica actual, presa amb la calma que obliguen un tríode i un vidre esmerilat.

Les indagacions als arxius i carrers serveixen, a més, per a trobar quelcom que no s'ha perdut: el punt de vista on estava el fotògraf al moment de fer la foto. La imatge actual és, doncs, un producte subsidiari que dona fe de la meua recerca i del meu pas per aquells llocs tants anys després. Així, el treball esdevé una reflexió sobre els subjecte (qui fa la foto i qui la mira) i de la seva actitud davant dels fets retratats i del que en queda d'ells a l'actualitat.

Amb aquesta recerca i aquestes premisses, he desenvolupat el projecte RUNA, Consisteix a treure les imatges d'aquells atacs dels arxius on fins ara s'hi han conservat, i exposar-les a gran format als llocs on van ser disparades. Les instantànies, ocupen així l'espai on, ara fa setanta anys, s'hi escampava la runa dels edificis destruïts per les bombes. L'observador té la oportunitat de trepitjar el punt on es va situar el fotògraf per fer la foto. Un lloc per on segurament haurà passat moltes vegades, però que, amb la foto al davant adquireix un altre sentit.

Rambla de Catalunya. Agost, 1938 (BAM. Fons Ramon Parera)